

Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет

Кафедра психології

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ 4-Х ТА 5-Х КУРСІВ
НЕПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Львів 2012

Рекомендовано до друку
кафедрою психології
Протокол № від 20 грудня 2011р.

Рекомендовано до друку
Вченою радою філософського факультету
Протокол № від 2012 р.

Уклали

*Ільчишин Наталія Олексіївна,
Чолій Софія Мирославівна,
Сімків Мар'яна Володимирівна,
Турецька Христина Іванівна,
Єсип Мар'яна Зеновіївна*

Авторська редакція

Відповідальна за випуск

Завідувач кафедри психології
філософського факультету
Грабовська Софія Леонідівна

Технічне оформлення

Чолій Софія Мирославівна

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ 4-Х ТА 5-Х КУРСІВ
НЕПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Зміст

Вступ. Психологічна складова практики студентів.....	4
Практика студентів 4-го курсу.....	5
Практика студентів-спеціалістів.....	18
Практика студентів-магістрантів.....	28
Рекомендована література.....	35
Додатки.....	36

Психологічна складова психолого-педагогічної практики

Створення умов, які забезпечують навчання та розвиток молодого покоління, реалізацію його потенціалу, є одним із пріоритетних завдань сучасного суспільства та навчальних закладів зокрема. Долучатись до процесу виховання може будь-яка особа, однак, якщо вона прагне робити це кваліфіковано, необхідно оволодіти відповідними психологічними знаннями, уміннями та навичками. Наявність інформації щодо особливостей пізнавальних процесів людини та її індивідуально-типологічних особливостей забезпечить нормальний та повноцінний розвиток зростаючої особистості. Поінформованість студентів щодо специфіки процесу спілкування, а також індивідуальної та групової взаємодії, допоможе їм встановлювати конструктивні взаємини з оточуючими у різних життєвих ситуаціях та впливати на перебіг конфліктів у професійній сфері. Звертаючи увагу на загальні та спеціальні здібності людини, вивчаючи особливості засвоєння і відтворення нею різноманітної інформації, студент зможе кваліфіковано оцінити якість теоретичних знань та виробити показник практичного застосування набутих умінь. Аналіз психологічної відповідності особи до умов навчальної діяльності та розробка на цій основі рекомендацій сприятиме оптимізації виховання молодого покоління на засадах рівності, взаємоповаги та взаєморозуміння.

ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ 4-ГО КУРСУ

Завданням для студентів четвертих курсів, що проходять психолого-педагогічну практику у середніх загальноосвітніх школах, є **Психолого-педагогічна характеристика на учня**. Завдання базується на знаннях студентів, отриманих у процесі вивчення курсів «Психологія», «Загальна психологія» чи «Основи психології» на 1-3 курсі.

Вимоги до виконання психолого-педагогічної характеристики учня

Психолого-педагогічна характеристика учня – це індивідуальне психолого-педагогічне завдання, котре має продемонструвати рівень психологічних знань студента, розуміння ним особливостей індивідуального розвитку школяра, особистісних характеристик, особливостей пізнавальної, емоційної та вольової діяльності.

Робота має бути виконана *самостійно*. Зміст роботи повинен відповідати заданій проблематиці.

Текст повинен відображати суть питання, висвітлювати усі його можливі аспекти, тобто повинен містити загальні відомості про учня, дані про його психологічні особливості та сферу соціальної взаємодії (ставлення до себе та до ровесників, взаємодія з оточуючими, статус в класі (групі), особливості навчальної діяльності тощо), а також висновки та рекомендації щодо подальшої роботи з учнем. Ці дані обов'язково мають бути проілюстровані конкретними *прикладками*, отриманими в результаті спостереження за учнем та бесіди з ним та/або класним керівником.

Структура роботи повинна бути чіткою та логічною. Робота має містити необхідні додатки.

Психолого-педагогічна характеристика на учня має містити:

1. Титульний лист, в якому обов'язково вказано прізвище, ім'я, по батькові студента, який проходить практику, факультет та кафедра, на яких він навчається, місце та час проходження практики, дані про учня, на якого складена характеристика (ПІБ, школа, клас), ПІБ викладача від кафедри психології, який перевіряє роботу (Додаток 1).

2. Змістовну частину психолого-педагогічної характеристики, яка охоплює психологічні особливості пізнавальної та навчальної діяльності учня, його особистісні характеристики, спосіб міжособової взаємодії, ставлення до однолітків та старших, особливості професійної орієнтації (для учнів старших класів) тощо. Практичні рекомендації до написання цієї характеристики подані нижче. Обсяг змістовної частини – 2-3 сторінки.
3. Висновки та рекомендації. Висновки можуть містити узагальнений психологічний портрет учня, характеристику його подальшої навчальної та життєвої перспективи, загальне враження студента про хід виконання завдання, зокрема труднощі з якими він зіткнувся. На основі складеної психолого-педагогічної характеристики студент може розробити рекомендації для педагогів, батьків з метою оптимізації навчальної діяльності та подальшого психологічного розвитку учня.

Обсяг роботи – від трьох до п'яти сторінок друкованого тексту (формат А-4, кегль 14, інтервал 1,5).

Робота повинна бути виконана *згідно вимог українського правопису* (граматично та пунктуаційно вірно). *Оформлення* роботи має відповідати усім вимогам щодо оформлення студентських наукових робіт.

Етапи написання психолого-педагогічної характеристики на учня:

1. Обрати учня для дослідження
2. Проводити спостереження, використовуючи запропоновані схеми (на уроках та виховних заходах, під час перерв)
3. На основі анкети-опитувальника провести бесіду з учнем (обов'язково), та з класним керівником і/або шкільним психологом (за потребою).
4. На основі даних, отриманих в результаті бесіди та спостереження, написати психолого-педагогічну характеристику на учня. У тексті характеристики обов'язково навести приклади, котрі ілюструють певні

характеристики особистості учня чи особливості його взаємодії з іншими.

5. Висновки та рекомендації щодо особливостей подальшої роботи з учнем та перспектив його розвитку.

Кожен з етапів реалізації психологічного завдання детальніше описаний в наступних розділах.

I. Вибір учня для складання психолого-педагогічної характеристики

Для дослідження студенту слід обрати одного учня з класу. При цьому необхідно врахувати:

- 1) Чи учень погоджується взяти участь у вашому дослідженні? Згідно з етикою психологічного дослідження, участь у ньому має бути добровільною.
- 2) Чи будете ви мати можливість спостерігати за цим учнем щонайменше на трьох уроках та перервах? Більшість психологічних характеристик, особливостей поведінки людини важко виявити за 1-2 уроки. Тому вибирайте учня з того класу, в якому у вас за графіком проходження практики найбільше занять.
- 3) Чи буде у вас можливість обговорити з класним керівником успішність учня в різних навчальних дисциплінах, особливості його поведінки тощо?

II. Дослідження психологічних особливостей учня

Для дослідження психологічних особливостей учня ви можете використати спостереження та бесіду.

Психологічне спостереження – це метод дослідження, в основі якого навмисне систематичне плановане та довготривале споглядання поведінки людини зазвичай у природних умовах її функціонування. Пам'ятайте, що:

- ✓ Спостереження є достатньо суб'єктивним методом дослідження, тому намагайтесь не порівнювати поведінку учня з власним досвідом.

✓ Спостереження буде більш об'єктивним, якщо учень не знатиме, в які моменти ви за ним спостерігаєте.

✓ Для отримання більш повної та різнобічної інформації про учня спостерігайте за його поведінкою декілька разів та в різних ситуаціях (на уроці, на перерві, на чергуваннях, по закінченню уроків).

✓ Не всі психологічні якості учня можуть бути помітними під час спостереження, тому варто використовувати додаткові методи, до прикладу бесіду, аналіз успішності учня тощо.

✓ Можете попросити студента-колегу також поспостерігати за обраним учнем – це дасть вам можливість співставити результати отриманих спостережень.

Спостереження має бути заздалегідь запланованим, а його результати зафіксованими. Для виконання цих двох умов якісного спостереження вам слід скористатися запропонованими схемами (табл. 1, табл. 2).

Таблиця 1 презентує орієнтовну схему спостереження за учнем за такими параметрами: ставлення до себе, взаємодія з оточуючими, становище (статус) в класі (групі), ставлення до ровесників, ставлення до старших (зокрема, вчителів), особливості навчальної діяльності.

Таблиця 1. Орієнтовна схема спостереження за учнем

Інструкція до заповнення таблиці: Схема містить полярні характеристики кожної із зазначених частин психологічного портрету учня. На основі ваших спостережень оцініть за п'ятибальною шкалою ступінь вираження в учня кожної характеристики. Кожна характеристика може бути більш або менш яскраво вираженою, ближче або даліше від зазначених полюсів:

5,4 – позитивний полюс виразу характеристики

3 – не визначений, проміжний, наявні і позитивні і негативні аспекти

2,1 – негативний полюс виразу характеристики

Параметри спостереження	Міра вияву якості				
	5	4	3	2	1

Особистісні характеристики	Впевнений у власних силах					Ставиться до себе байдуже; не впевнений у правильності власних дій
	Знає власні переваги, вміє їх використовувати, не соромиться, коли його хвалять					Не знає власних переваг та не вміє їх використовувати, соромиться, коли його хвалять у присутності інших
Особливості емоційно-вольової сфери	Схильний до вияву емоцій.					Практично не виявляє власних емоцій.
	Врівноважений, спокійний. Здатний керувати своїми діями практично в усіх ситуаціях.					Неврівноважений. Схильний до імпульсивних дій.
Особливості діяльності та поведінки	Активний, одразу включається в роботу					Пасивний, не виявляє ініціативи.
	Організований, намагається спланувати власну діяльність					Хаотичний, дезорганізований, не доводить розпочату справу до кінця. Переключається з однієї справи на іншу
	Наполегливий у вирішенні складних навчальних завдань.					Не виявляє наполегливості у виконанні завдань, при найменших труднощах припиняє роботу.
Спілкування та взаємодія з оточуючими	Прагне спілкування, виявляє ініціативу, висуває пропозиції					Уникає спілкування, замкнутий. Не прагне долучатися до спільної розмови чи діяльності
	Самостійний, здатний до незалежного прийняття рішень					Потребує підтримки у прийнятті рішення та діях

	В конфліктних ситуаціях намагається діяти спокійно, розважливо; схильний до співпраці						В конфліктних ситуаціях намагається в будь-який спосіб довести власну думку, не схильний до співпраці
Ставлення до ровесників	Прагне до домінування, виявляє власні переваги щодо інших, схильний "тиснути" на інших						Схильний підпорядковуватися лідеру, не виявляє лідерських якостей
	Товариський, толерантний						Схильний до виявів агресії
Ставлення до старших (наприклад, вчителів)	Виявляє повагу. Дослухається до думки старших.						Виявляє неповагу до старших.
	Дослухається до критики						Бурхливо реагує на критику, виявляє негативізм
Становище (статус) в класі (групі)	Популярний, має багато друзів, контактує практично з усіма однокласниками						Дещо ізольований; уникає контактів в класі
	Є авторитетом для однокласників. До його думки дослухаються.						Не користується авторитетом в класі.
Зовнішній вигляд	Охайний, чистий, доглянутий						Неохайний, одяг не завжди чистий, не слідкує за собою

Увага! Заповнена схема-спостереження за учнем має бути прикріпленою до психолого-педагогічної характеристики (додаток 2).

У таблиці 2 запропоновано схему спостереження та оцінки пізнавальної діяльності учня, зокрема пам'яті, мислення та уваги. Більшість із зазначених параметрів ви зможете оцінити, спостерігаючи за навчальною діяльністю учня: характером відповідей на запитання, якістю виконання домашніх завдань, способом та швидкістю засвоєння нового матеріалу, наявністю чи відсутністю

творчого підходу до виконання завдань тощо.

Слід пам'ятати, що характеристики пізнавальної сфери людини залежать від віку, тому у школярів молодших класів ви не зможете спостерегти деякі із запропонованих властивостей пам'яті, мислення та уваги, а деякі з них будуть розвинені на низькому рівні, що є нормою для цього вікового періоду. Врахуйте ці особливості при поясненні отриманих результатів.

Таблиця 2. Схема аналізу пізнавальної сфери учня

Інструкція до заповнення таблиці: Схема містить полярні якості, які відображують рівень розвитку особливостей пізнавальної сфери учня. На основі ваших спостережень оцініть за п'ятибальною шкалою ступінь вираження в учня кожної характеристики. Кожна характеристика може бути більшою або меншою яскраво вираженою, ближче або далі від зазначених полюсів:

5,4 – високий рівень розвитку властивості

3 – середній рівень розвитку властивості

2,1 – низький рівень розвитку властивості

Особливості пам'яті	здатний зберігати великий об'єм інформації	Обсяг 5 4 3 2 1	нездатний зберігати великий об'єм інформації
	мала кількість повторів, необхідних для запам'ятовування	Швидкість 5 4 3 2 1	велика кількість повторів, необхідних для запам'ятовування
	мала кількість помилок при відтворенні	Точність 5 4 3 2 1	велика кількість помилок при відтворенні
	спроможний в продовж тривалого часу зберігати сприйнятий матеріал	Тривалість 5 4 3 2 1	зберігає сприйнятий матеріал протягом нетривалого часу
Особливості мислення	вміє побачити і поставити нову проблему	Самостійність 5 4 3 2 1	працює лише з поставленими вчителем проблемами
	вміє змінювати початковий план	Гнучкість 5 4 3 2 1	розв'язує задачі за шаблоном, в процесі розв'язання не може

	розв'язання задачі		переключитись на інший спосіб роботи
	невелика кількість часу, необхідна для розв'язання задачі	Швидкість 5 4 3 2 1	велика кількість часу необхідна для розв'язання задачі
	здатний створювати нові алгоритми, необхідні для розв'язання задачі	Творчість 5 4 3 2 1	нездатний створювати нові алгоритми, необхідні для розв'язання задачі, працює лише за зразком
	здатний проникати в суть явищ	Глибина 5 4 3 2 1	бачить лише ситуативні зв'язки, нездатний проникати в суть явищ
	здатний об'єктивно оцінювати себе, події, інших	Критичність 5 4 3 2 1	нездатний об'єктивно оцінювати себе, події, інших
Особливості уваги	здатний зосередитись на діяльності і предметі	Концентрація 5 4 3 2 1	нездатний зосередитись на діяльності і предметі
	здатний одночасно приділяти увагу кільком об'єктам	Розподіл 5 4 3 2 1	здатний приділяти увагу лише одному об'єкту
	висока тривалість зосередження на діяльності і предметі	Стійкість 5 4 3 2 1	низька тривалість зосередження на діяльності і предметі

Увага! Заповнена схема аналізу пізнавальної сфери учня має бути прикріпленою до психолого-педагогічної характеристики (додаток 3).

Наступним методом, яким слід скористатися при написанні психолого-педагогічної характеристики на учня, є **бесіда**. Бесіда – це метод опитування, в основі якого спілкування з досліджуваним на задану тему в невимушеній комфортній обстановці.

У ході бесіди ви можете з'ясувати особливості сімейного виховання учня, особливості навчальних та позашкільних інтересів учня, взаємостосунки з ровесниками, спосіб залучення учня до громадської діяльності, плани та мрії на майбутнє, особливості професійного самовизначення (для учнів старших

класів) тощо. Вказаний перелік запитань не є строго обмеженим, тому не бійтеся додавати нові запитання або не використовувати ті, відповідь на які ви отримали в ході спостереження.

Перелік запитань для бесіди з учнем на допомогу студенту

1. Розкажи про себе: як тебе звати, скільки маєш років, в якому класі навчаєшся?
2. Розкажи про свою сім'ю: зі скількох членів вона складається? Чи проживають разом з Вами дідусь і бабуся? Як ти оцінюєш взаємовідносини в сім'ї?
3. Чи маєш ти братів/сестер? Які в тебе стосунки з ними?
4. Які обов'язки в сім'ї маєш ти особисто? Чи охоче їх виконуєш? Хто тобі в цьому допомагає?
5. Як батьки ставляться до твого навчання? Чи допомагають тобі виконувати уроки? Чи контролюють, як ти виконав уроки?
6. Чи подобається тобі вчитись? Які предмети ти відвідуєш більш охоче? Що тобі вдається найкраще? Як ти оцінюєш свою навчальну успішність зараз? Чи змінювалась вона протягом навчання? Хто або що впливає на твою успішність з предмету?
7. Чи ти самостійно виконуєш домашні завдання? Ти спершу виконуєш домашні завдання, а потім займаєшся своїми справами, чи навпаки? Скільки часу ти витрачаєш на виконання домашніх завдань? Чи доводилось тобі переписувати сторінки через неакуратність або помилки?
8. Чим ти цікавишся? Чи маєш хобі? Чи відвідуєш позашкільні гуртки, спортивні секції?
9. Чи береш участь у громадському житті класу, школи? Чи радо виступаєш на шкільних вечорах? Чи береш участь в органах шкільного самоврядування?
10. Чи маєш друзів? Скількох? Які особисті якості ти цінуєш в друзях? Чого б ти ніколи не вибачив другу? Як ви з друзями проводите вільний час?

11. Які в тебе стосунки з однокласниками? Ваш клас дружній? Чи часто бувають конфлікти? Як ви їх вирішуєте?
12. Хто з вчителів тобі подобається і чому? Як ти реагуєш, коли вчитель критикує твою роботу?
13. Ким би ти хотів стати в майбутньому? Чого хочеш досягти? Яка твоя мрія?
14. Які риси характеру тобі притаманні?

Проаналізувавши результати здійсненого спостереження за психологічними особливостями учня, а також проведеної бесіди, слід написати психолого-педагогічну характеристику на учня, використовуючи заданий алгоритм.

Алгоритм написання психолого-педагогічної характеристики учня

I. Загальні відомості

1. Загальні відомості про учня: ПІБ, вік, клас, навчальна успішність (на основі анкети).
2. Сімейні умови: склад сім'ї, обов'язки учня у сім'ї, атмосфера у сім'ї (на основі анкети).

II. Особистісна сфера учня

3. Особистісні характеристики: впевненість у власних силах; знання власних переваг та їх використання (на основі схеми спостереження та анкети).
4. Особливості емоційно-вольової сфери учня: схильність до вияву емоцій та контролю власних дій (на основі схеми спостереження).
5. Особливості діяльності та поведінки учня: активність, організованість, наполегливість у вирішенні складних завдань (на основі схеми спостереження).
6. Пізнавальна діяльність учня: особливості пам'яті, мислення, уваги, уяви та мовлення (на основі схеми спостереження 2).
7. Хобі та позашкільна діяльність учня: відвідування гуртків, секцій; участь у громадському житті класу та школи. (на основі анкети).

8. Уявлення про майбутню професію, можливі досягнення, мрії учня (на основі анкети).

III. Соціальна сфера учня

9. Спілкування та взаємодія з оточуючими: прагнення спілкування, ініціативність в процесі спілкування; поведінка в конфлікті (на основі схеми спостереження)

10. Ставлення учня до оточуючих (ровесників та старших людей): прагнення до домінування, товариськість, толерантність, вияв поваги (на основі схеми спостереження та анкети).

11. Статус учня в класі (групі): популярність, кількість друзів серед однокласників, ставлення до нього однокласників, авторитетність серед однокласників (на основі схеми спостереження та анкети).

IV. Особливості навчальної діяльності

12. Ставлення до навчальної діяльності: вчасність, ретельність та самостійність виконання домашніх завдань, зацікавленість певними предметами та ін. (на основі анкети).

V. Висновки та рекомендації

13. Загальні висновки та рекомендації щодо стимулювання навчальної діяльності.

У випадку виникнення труднощів чи додаткових запитань приходьте на консультацію до свого керівника практики від кафедри психології.

Оцінювання психолого-педагогічної характеристики учня

Увага! Для оцінювання психолого-педагогічної характеристики учня студент зобов'язаний подати роботу на перевірку керівникові від кафедри психології щонайменше за тиждень до дати захисту практики. Не забувайте долучати до роботи індивідуальний заліковий лист!

Критерії оцінювання:

1. самостійність виконання роботи;
2. висвітлення усіх аспектів характеристики (загальні відомості про учня, психологічні особливості особистості учня, соціальна сфера, висновки та можливі рекомендації);
3. наявність в тексті характеристики прикладів, котрі ілюструють рівень вияву певної якості;
4. структура роботи (логічність та послідовність, відповідність запропонованому алгоритму, наявність додатків);
5. обсяг та оформлення роботи.

Максимально можлива оцінка – *10 балів*.

Таблиця 3. Розподіл балів при оцінюванні психолого-педагогічної характеристики учня

9-10 балів	Робота виконана самостійно. Усі аспекти характеристики висвітлені. Текст містить 5-6 прикладів, що ілюструють рівень вияву певної якості чи характеристики особистості учня. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Робота виконана та оформлена згідно усіх вимог.
7-8 балів	Робота виконана самостійно, висвітлює практично усі аспекти характеристики. Текст містить 3-4 прикладів, що ілюструють рівень вияву певної якості чи характеристики особистості учня. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Робота виконана та оформлена згідно усіх вимог.
5-6 балів	Робота виконана самостійно, проте висвітлені не усі аспекти характеристики. Текст містить 1-2 приклади, що ілюструють рівень вияву певної якості чи характеристики особистості учня. Структура роботи чітка та логічна, проте обсяг дещо зменшений (відсутні деякі необхідні додатки). Можливі граматичні та пунктуаційні помилки.
1-4 бали	Робота виконана самостійно, проте висвітлює задану проблематику лише частково. Відсутні приклади, що

	ілюструють особливості вияву певних характеристик особистості учня. Робота потребує корекції логічної структури. Обсяг роботи зменшений, відсутні усі необхідні додатки. Виконання та оформлення роботи не відповідає вимогам.
0 балів	Робота є плагіатом.

ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ 5-ГО КУРСУ (ОКР «Спеціаліст»)

Завданням для студентів п'ятого курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст», що проходять психолого-педагогічну практику у середніх загальноосвітніх школах або навчальних закладах III та IV рівнів акредитації (університети, інститути, академії, коледжі), є *Психолого-педагогічна характеристика на клас (студентську групу)*. Завдання базується на знаннях студентів, отриманих у процесі вивчення курсів «Психологія», «Загальна психологія» чи «Основи психології», «Соціальна психологія» на 1-4 курсах.

Вимоги до виконання психолого-педагогічної характеристики на клас (студентську групу)

Психолого-педагогічна характеристика на клас (студентську групу) – це індивідуальне психолого-педагогічне завдання, котре має продемонструвати рівень психологічних знань студента: розуміння ним особливостей розвитку та функціонування групи як спільноти людей, її психологічних характеристик, структури та здатності до взаємодії, а також впливу групи на виконання учнями (студентами) їхньої навчальної та позанавчальної діяльності.

Робота має бути виконана *самостійно*. Зміст роботи повинен відповідати заданій проблематиці.

Текст повинен відображати суть питання, висвітлювати усі його можливі аспекти, тобто повинен містити загальні відомості про групу, дані про її психологічні характеристики (інтегративність, згуртованість, референтність, лідерство та ін.), а також висновки та рекомендації щодо подальшої роботи з групою. Ці дані обов'язково мають бути проілюстровані конкретними *прикладми*, отриманими в результаті спостереження за групою та бесіди з класним керівником, лідером/лідерами класу та/або вчителями, котрі працюють у цьому класі.

Структура роботи повинна бути чіткою та логічною. Робота має містити необхідні додатки.

Психолого-педагогічна характеристика на клас (групу) має містити:

1. Титульний лист, у якому обов'язково вказано прізвище, ім'я, по батькові студента, який проходить практику, факультет та кафедра, на яких він навчається, місце та час проходження практики, дані про клас, на який складена характеристика (школа, клас) чи студентську групу (навчальний заклад, напрям підготовки), ПІБ викладача від кафедри психології, який перевіряє роботу.
2. Змістовну частину психолого-педагогічної характеристики, яка охоплює психологічні особливості класу як малої соціальної групи, спосіб міжособової взаємодії, психологічні характеристики групи. Практичні рекомендації до написання цієї характеристики подані нижче. Обсяг змістовної частини – 2-3 сторінки.
3. Висновки та рекомендації. Висновки можуть містити узагальнений психологічний портрет класу (студентської групи), характеристику його (її) подальшої навчальної та життєвої перспективи, загальне враження студента про хід виконання завдання, зокрема труднощі з якими він зіткнувся. На основі складеної психолого-педагогічної характеристики студент може розробити рекомендації для педагогів, батьків з метою оптимізації навчальної діяльності та подальшого психологічного розвитку учнівського чи студентського колективу.

Обсяг роботи – від трьох до п'яти сторінок друкованого тексту (формат А-4, кегль 14, інтервал 1,5).

Робота повинна бути виконана *згідно вимог українського правопису* (граматично та пунктуаційно вірно). *Оформлення* роботи має відповідати усім вимогам щодо оформлення студентських наукових робіт.

Етапи написання психолого-педагогічної характеристики на клас (студентську групу):

1. Обрати клас (студентську групу) для дослідження. Обирайте той клас чи групу, у яких Ви маєте найбільше уроків чи лекційно-практичних

занять.

2. Проводити спостереження за класом (студентською групою), використовуючи запропоновані схеми (на уроках та виховних заходах, під час перерв).
3. Провести бесіду з класним керівником (обов'язково) та активом класу (групи), використовуючи анкету.
4. На основі даних, отриманих в результаті бесіди та спостереження, написати психолого-педагогічну характеристику на клас (групу). У тексті характеристики обов'язково навести приклади, котрі ілюструють певні характеристики класу як малої соціальної групи.
5. Висновки та рекомендації щодо особливостей подальшої роботи з класом (групою) та перспектив його (її) розвитку.

Дослідження психологічних особливостей класу (студентської групи)

Для дослідження психологічних особливостей класу (студентської групи) ви можете використати методи психологічного спостереження та бесіди.

Психологічне спостереження – це метод дослідження, в основі якого навмисне систематичне плановане та довготривале споглядання поведінки людини зазвичай в природних умовах її функціонування.

✓ Спостереження є достатньо суб'єктивним методом дослідження, тому намагайтесь не порівнювати клас чи студентську групу з власним досвідом перебування в соціальних групах.

✓ Спостереження за класом чи групою досить важко реалізувати під час проведення занять у ньому, тому більш інформативними для вас будуть спостереження за цією групою під час уроків вчителів чи колег-практикантів.

✓ Для отримання більш повної та різнобічної інформації про клас (студентську групу) спостерігайте за ним (нею) декілька разів та в різних ситуаціях (на уроці, на перерві, на чергуваннях, по закінченню уроків).

✓ Особливу увагу при спостереженні слід приділити процесу виконання класом (групою) спільних завдань. Такого роду завдання ви можете запропонувати класу самостійно.

✓ Не всі психологічні характеристики групи можуть бути помітними під час спостереження, тому варто використовувати додаткові методи, до прикладу бесіду-інтерв'ю з класним керівником.

✓ Можете попросити студента-колегу також поспостерігати за обраним класом (групою) – це дасть вам можливість співставити результати отриманих спостережень.

Спостереження має бути заздалегідь запланованим, а його результати зафіксованими. Для виконання цих двох умов якісного спостереження вам слід скористатися запропонованими схемами (табл. 4).

Таблиця 4. Орієнтовна схема спостереження за групою

Інструкція до заповнення таблиці: Схема містить характеристики групи та параметри спостереження, які необхідно оцінити в ході його проведення. На основі ваших спостережень оцініть за п'ятибальною шкалою наявність в групі кожної характеристики.

5 – характеристика наявна

4 – характеристика швидше наявна

3 – не певен, що виявив цю характеристику

2 – характеристика швидше відсутня

1 – характеристика відсутня

<i>Характеристики групи</i>	<i>Параметри спостереження</i>	так	швидше так, ніж ні	важко відповісти	швидше ні, ніж так	ні
		5	4	3	2	1
<i>Інтегративність – міра єдності членів групи</i>	Учні класу почувають себе єдиним колективом, спільнотою?					
<i>Мікроклімат – комфортність перебування в групі, задоволеність нею</i>	Переважає більшість учнів класу почувають себе в групі комфортно?					
<i>Референтність – міра прийняття членами групи групових правил (норм)</i>	Переважає більшість учнів класу приймає та виконує правила, встановлені групою?					
<i>Лідерство – міра впливу певних членів групи на групу в цілому</i>	Чи є в групі особи, котрі здатні впливати на рішення, що приймаються групою?					

	Чи є в групі особи, котрі відіграють головну роль в організації навчальної діяльності чи при вирішенні завдань, поставлених перед класом?					
	Чи є в групі особи, котрі ініціюють неформальне міжособистісне спілкування учнів класу?					
<i>Інтергрупова (між групова) активність – міра впливу даної групи на інші групи</i>	Чи має дана група вплив на інші групи?					
<i>Організованість – реальна здатність групи до самоорганізації</i>	Чи здатна група самостійно (без впливу класного керівника, вчителів чи батьків) організуватися для здійснення певної діяльності?					
<i>Спілкування в групі</i>	Чи здатна група досягти взаєморозуміння у проблемних ситуаціях?					
<i>Згуртованість групи</i>	Чи є у групі традиція спільних святкувань днів народжень, іменин чи інших свят?					
<i>Здатність до взаємодії</i>	Чи характерною для групи є співпраця між її членами?					
<i>Групова ідентифікація</i>	Чи ідентифікують члени групи себе з нею ("мій клас" , "моя група")?					
<i>Відповідальність</i>	Чи відповідально ставляться до своїх обов'язків та завдань, що перед ними стоять?					
<i>Колективізм</i>	Чи ставлять члени групи групові інтереси вище особистих та протистоять усьому, що роз'єднує колектив?					
<i>Контактність</i>	Чи часто контактують між собою члени групи? Чи допомагають один одному, коли це потрібно?					
<i>Відкритість</i>	Чи спілкуються та співпрацюють члени групи з представниками інших груп?					

<i>Інформованість</i> – ступінь поширення інформації між членами групи	Чи володіють інформацією усі члени групи про події, які відбуваються у шкільному та позашкільному житті групи?					
<i>Цінності групи</i>	Здоров'я					
	Матеріально забезпечене життя (одяг, аксесуари)					
	Наявність хороших та вірних друзів					
	Пізнання (освіченість)					
	Розвиток (робота над собою)					
	Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)					
	Сімейні цінності					
	Краса природи й мистецтва					
	Творчість (можливість творчої діяльності)					
	Акуратність (охайність)					
	Вихованість (гарні манери)					
	Життєрадісність (почуття гумору)					

Увага! Заповнена схема-спостереження за класом (студентською групою) має бути прикріпленою до психолого-педагогічної характеристики (додаток 4).

Додаткові параметри психологічної характеристики на клас ви можете виявити при *бесіді* з класним керівником та вчителями, або ж з активом класу (старостою, активними учнями):

Орієнтовна схема інтерв'ю з класним керівником та активом класу

1. Загальні відомості.

- Клас. Кількість учнів, кількість хлопців та дівчат.

2. *Структура класу.*

- Хто є старостою класу? Чи є староста авторитетом? Чи дослуховуються до його думки?
- Чи у групі особа, котра відіграє головну роль в організації навчальної та іншої діяльності класу, тобто організаційний лідер?
- Чи є у групі особа, котра ініціює неформальне спілкування учнів (емоційний лідер)?
- Чи є у групі особа, котру можна вважати абсолютним лідером (тобто особа, котра поєднує функції організаційного та емоційного лідера)?
- Скільки підгруп існує в класі? Чи є поділ підгруп за статями (окремо групи дівчат, окремо – хлопців)? Чи є різностатеві групи?
- Хто є лідерами підгруп? Скільки осіб включено в кожную підгрупу? Чи є учні, не включені в жодну з підгруп?
- Якими є стосунки між підгрупами: дружні, товариські чи конфліктні, ворожі? Чи існує між ними конфронтація, протистояння?
- Чи є у класі діти з особливими потребами? Якщо є, як до них ставляться: дружньо, байдуже чи вороже?

3. *Соціально-психологічні характеристики групи*

Згуртованість групи:

- Чи є в групі традиції спільного проведення часу?

Здатність до взаємодії:

- Як приймаються рішення, важливі для усього класу (наприклад, про спільне проведення вечірки чи екскурсію)? Спільно, за участі більшості учнів класу? Чи рішення приймаються лише кількома особами ("активом" чи неформальними лідерами), а усі інші – підкоряються?

Організованість групи:

- Чи організовуються події, в яких можуть брати участь усі учні? (Спільні виїзди, екскурсії, походи в кіно/театр, дискотеки, вечори, дискусійні гуртки і т.д.?)
- Ці заходи учні організовують самостійно чи за допомогою

класного керівника/вчителів/батьків?

Спілкування та конфлікти:

- Чи є на даний момент в класі конфлікти? Якщо є, то протистояння є відкритим чи прихованим?
- В який спосіб вирішуються конфлікти: учні самостійно шукають можливості спільного рішення чи очікують втручання збоку (наприклад, класного керівника)?
- Чи звертаються по допомогу у вирішенні конфліктів (наприклад, до шкільного психолога)?

Групова ідентифікація:

- Чи ототожнюють члени групи себе з нею ("мій клас", "моя група")?

4. **Особливості поведінки та діяльності**

Навчальна діяльність

- Якою є навчальна успішність класу?
- Які предмети є найцікавішими для учнів? Які заняття відвідують неохоче?
- Чи має клас визначене навчальне спрямування (наприклад, математичний, клас з поглибленим вивченням інформатики чи іноземної мови)?
- Які методи навчання є найбільш ефективними у роботі з даним класом?
- Чи є в класі учні, котрі відвідують Малу Академію Наук? Які секції?

Громадська діяльність

- Чи учні класу беруть участь у шкільному самоврядуванні? Наскільки активно?
- Чи виявляють учні волонтерські ініціативи (наприклад, збір подарунків дітям до Дня Святого Миколая, відвідування дітей в сиротинцях тощо)?
- Чи учні класу беруть участь в організації та проведенні

загальношкільних заходів?

Алгоритм написання психолого-педагогічної характеристики на клас (групу)

- 1. Загальні відомості.**
- 2. Структура класу** (*на основі схеми спостереження та інтерв'ю*).
- 3. Соціально-психологічні характеристики групи:** згуртованість, здатність до взаємодії, організованість групи, спілкування та конфлікти, контактність, відкритість, цінності групи і т.д. (*на основі схеми спостереження та інтерв'ю*).
- 4. Особливості поведінки та діяльності** групи: навчальна та громадська діяльність (*на основі схеми спостереження та інтерв'ю*).
- 5. Висновки та рекомендації.**

Оцінювання психолого-педагогічної характеристики на клас

Увага! Для оцінювання психолого-педагогічної характеристики класу студент зобов'язаний подати роботу на перевірку керівникові від кафедри психології щонайменше за тиждень до дати захисту практики. Не забувайте долучати до роботи індивідуальний заліковий лист!

Критерії оцінювання:

1. самостійність виконання роботи;
2. висвітлення усіх аспектів характеристики (загальні відомості про групу та її структуру, рівень згуртованості, групові норми, здатність до самоорганізації та ін.), а також висновки та рекомендації щодо подальшої роботи з групою;
3. наявність в тексті характеристики прикладів, котрі ілюструють певні психологічні характеристики групи чи особливості її функціонування;
4. структура роботи (логічність та послідовність, відповідність

запропонованому алгоритму, наявність додатків);

5. обсяг та оформлення роботи.

Максимально можлива оцінка – 10 балів.

Таблиця 5. Розподіл балів при оцінюванні психолого-педагогічної характеристики на клас

9-10 балів	Робота виконана самостійно. Усі аспекти характеристики висвітлені. Текст містить 5-6 прикладів, що ілюструють певні характеристики групи чи особливості її функціонування. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Роботи виконана та оформлена згідно усіх вимог.
7-8 балів	Робота виконана самостійно, висвітлює практично усі аспекти характеристики. Текст містить 3-4 прикладів, що ілюструють певні характеристики групи чи особливості її функціонування. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Роботи виконана та оформлена згідно усіх вимог.
5-6 балів	Робота виконана самостійно, проте висвітлені не усі аспекти характеристики. Текст містить 1-2 приклади, що ілюструють певні характеристик групи чи особливості її функціонування. Структура роботи чітка та логічна, проте обсяг дещо зменшений (відсутні деякі необхідні додатки). Можливі граматичні та пунктуаційні помилки.
1-4 бали	Робота виконана самостійно, проте висвітлює задану проблематику лише частково. Відсутні приклади, що ілюструють психологічні особливості групи. Робота потребує корекції логічної структури. Обсяг роботи зменшений, відсутні усі необхідні додатки. Виконання та оформлення роботи не відповідає вимогам.
0 балів	Робота є плагіатом.

ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ 5-ГО КУРСУ (ОКР «Магістр»)

Завданням для студентів п'ятого курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр», що проходять психолого-педагогічну практику у навчальних закладах III та IV рівнів акредитації (університети, інститути, академії, коледжі), є *Аналіз професійної компетентності викладача-практиканта*. Завдання базується на знаннях студентів, отриманих у процесі вивчення курсів «Психологія», «Загальна психологія» чи «Основи психології», «Соціальна психологія», «Педагогічна психологія», «Психологія вищої школи» на 1-5 курсах.

Алгоритм виконання завдання

1. Для виконання завдання оберіть колегу, заняття якого ви будете відвідувати та аналізувати. Для якісного написання *«Аналізу професійної компетентності викладача-практиканта»* рекомендуємо відвідати кілька пробних та залікових занять студента.
2. Використовуючи запропоновану схему, охарактеризуйте професійну компетентність викладача-практиканта.
3. На основі даних, отриманих в результаті спостереження та аналізу педагогічної діяльності, виконайте завдання.

Вимоги до виконання аналізу професійної компетентності викладача-практиканта

Аналіз професійної компетентності викладача-практиканта – це індивідуальне психолого-педагогічне завдання, котре має продемонструвати рівень психологічних знань студента та здатність проаналізувати параметри професійної педагогічної компетентності студента-колеги на практиці: психологічні особливості його педагогічної діяльності та спілкування, особистісні якості, що впливають на успішність досягнення мети та взаємодії із групою в процесі викладання.

Робота має бути виконана *самостійно*. Зміст роботи повинен відповідати заданій проблематиці.

Текст повинен відображати суть питання, висвітлювати усі його

можливі аспекти, тобто повинен містити відомості про викладача-практиканта, дані про його психологічні якості та психологічні особливості його педагогічної діяльності, а також висновки та рекомендації щодо подальшого розвитку психологічної складової педагогічної компетентності. Ці дані обов'язково мають бути проілюстровані конкретними *прикладми*, отриманими в результаті спостереження за викладачем та групою в ході проведення ним навчального заняття.

Структура роботи повинна бути чіткою та логічною, обов'язково містити додатки (схему аналізу професійної компетентності викладача-практиканта).

Аналіз професійної компетентності викладача-практиканта має містити:

1. Титульний лист, у якому обов'язково вказано прізвище, ім'я, по батькові студента, який проходить практику, факультет та кафедра, на яких він навчається, місце та час проходження практики, дані про викладача-практиканта, на якого складена характеристика (прізвище, ім'я, по батькові; тема та час проведення заняття, яке аналізується), ПІБ викладача від кафедри психології, який перевіряє роботу .
2. Змістовну частину психолого-педагогічної характеристики, яка охоплює спостереження за педагогічною діяльністю викладача-практиканта на занятті та аналіз виявлених психологічних особливостей професійної компетентності колеги. Обсяг змістовної частини – 2-3 сторінки.
3. Висновки та рекомендації. Висновки можуть містити узагальнений психологічний портрет колеги-практиканта як викладача вищої школи, характеристику його подальшої навчальної та життєвої перспективи, загальне враження студента про хід виконання завдання, зокрема труднощі з якими він зіткнувся. На основі складеного аналізу професійної компетентності викладача-практиканта студент може розробити рекомендації для колеги щодо розвитку його педагогічної

компетентності та можливостей подальшої педагогічної діяльності.

Обсяг роботи – від трьох до п'яти сторінок друкованого тексту (формат А-4, кегль 14, інтервал 1,5).

Робота повинна бути виконана *згідно вимог українського правопису* (граматично та пунктуаційно вірно). *Оформлення* роботи має відповідати усім вимогам щодо оформлення студентських наукових робіт.

Таблиця 6. Схема аналізу професійної компетентності викладача-практиканта (за О. Штепою)

Інструкція до заповнення схеми: Оцініть за десятибальною шкалою кожен з параметрів професійної компетентності викладача-практиканта.

1.	<i>Педагогічна діяльність викладача-практиканта</i>		
	Ставить розвиваючі та виховні задачі поруч з навчальними	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Ставить та реалізує головним чином навчальні задачі
	Володіє варіативною методикою, тобто вибором одного методичного рішення з декількох можливих	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Використовує одноманітні методичні рішення у навчанні
	Прагне і уміє аналізувати свій досвід	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Уникає самоаналізу за різних приводів
2.	<i>Педагогічне спілкування викладача-практиканта</i>		
	Заздалегідь планує комунікативні задачі	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Задачі спілкування у ході заняття не планує, покладаючись на ситуації, що виникають стихійно
	Створює у класі атмосферу довіри, психологічної безпеки; студенти відкриті для спілкування та розвитку	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	У спілкуванні використовує жорсткі методи; виходить з незаперечного авторитету викладача; студенти напружені

	Виходить з цінності особистості кожного студента; поважає їх гідність, зорієнтований на підтримку	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Студенти сприймаються як об'єкт, засіб, перешкода. Не диференціює власного спілкування, зорієнтований на формальні оцінки.
3.	<i>Особистість викладача-практиканта</i>		
	Має стійку професійно-педагогічну спрямованість	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Вважає, що ненадовго затримається на викладацькій діяльності
	Має позитивну Я-концепцію, спокійний та впевнений	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Постійно невпевнений у собі
	Працює творчо, застосовує оригінальні прийоми	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Працює головним чином за типовими методичними розробками
4.	<i>Навченість та научуваність студентів</i>		
	Ставить задачі формування в студентів уміння вчитися, заохочує їх активні навчальні дії та самоконтроль, організовує творчу діяльність студентів	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Задачі розвитку, уміння вчитися в студентів не ставить, дає завдання у готовому вигляді, організовуючи лише репродуктивну діяльність студентів
	Розвиває в студентів самостійність та ініціативу	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Самостійність та ініціативу студентів не заохочує
	Прагне намітити для окремих студентів індивідуальні програми	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Індивідуальний та диференційний підхід мінімальний
5.	<i>Психологічний аспект педагогічної діяльності</i>		
	Може уявити себе на місці студента, поглянути на проблему його очима	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Вважає недоцільним прагнення пояснювати проблему з точки зору студента
	Відверто та щиро виявляє свої думки та почуття у спілкуванні зі студентами	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Жорстко дотримується правил ролі викладача, зорієнтований на формальні ділові стосунки та підтримання власного

			авторитету.
	Динамічний та гнучкий у спілкуванні, звертає увагу на проблеми, що виникають, та прагне їх вирішити	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Негнучкий, не помічає конфліктів, що виникають, не здатний до їх конструктивного вирішення.

Увага! Заповнена схема-спостереження за педагогічною діяльністю викладача-практиканта має бути прикріпленою до тексту завдання (додаток 5).

Визначте загальну суму балів за схемою, що свідчитиме про відповідний рівень професійної компетентності викладача-практиканта:

- ✓ 15 - 45 балів - неприпустимий рівень
- ✓ 46 - 75 балів - критичний рівень
- ✓ 76 - 120 балів - середній рівень
- ✓ 121 - 135 балів - високий рівень
- ✓ 136 - 150 балів - рівень майстерності

Проаналізуйте яскравість вияву кожної компоненти професійної компетентності. Зосередьте свою увагу при аналізі та поясненні одержаних результатів на позитивних аспектах та параметрах, які потребують розвитку чи корекції, ілюструючи їх короткими прикладами з відкритого заняття, проведеного магістром-практикантом.

Оцінювання аналізу професійної компетентності викладача-практиканта

Увага! Для оцінювання аналізу професійної компетентності викладача-практиканта студент зобов'язаний подати роботу на перевірку керівникові від кафедри психології щонайменше за тиждень до дати захисту практики. Не забувайте долучати до роботи індивідуальний заліковий лист!

Критерії оцінювання:

1. самостійність виконання роботи;
2. висвітлення усіх аспектів характеристики (педагогічна діяльність та спілкування викладача-практиканта, його особистість, навченість та наукуваність студентів, психологічний аспект педагогічної діяльності), а також висновки та рекомендації щодо подальшої професійного вдосконалення;
3. наявність в тексті характеристики прикладів, котрі ілюструють певні психологічні аспекти професійної компетентності викладача-практиканта;
4. структура роботи (логічність та послідовність, відповідність запропонованому алгоритму, наявність додатків);
5. обсяг та оформлення роботи.

Максимально можлива оцінка – 10 балів.

Таблиця 7. Розподіл балів при оцінюванні аналізу професійної компетентності викладача-практиканта

9-10 балів	Робота виконана самостійно. Усі аспекти характеристики висвітлені. Текст містить 5-6 прикладів, що ілюструють певні особливості професійної компетентності викладача-практиканта. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Роботи виконана та оформлена згідно усіх вимог.
7-8 балів	Робота виконана самостійно, висвітлює практично усі аспекти характеристики. Текст містить 3-4 прикладів, що ілюструють певні особливості професійної компетентності викладача-практиканта. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Роботи виконана та оформлена згідно усіх вимог.
5-6 балів	Робота виконана самостійно, проте висвітлені не усі аспекти характеристики. Текст містить 1-2 приклади, що ілюструють певні особливості професійної компетентності викладача-практиканта. Структура роботи чітка та логічна, проте обсяг дещо зменшений (відсутні деякі необхідні додатки). Можливі граматичні

	та пунктуаційні помилки.
1-4 бали	Робота виконана самостійно, проте висвітлює задану проблематику лише частково. Відсутні приклади, що ілюструють психологічні особливості професійної компетентності викладача-практиканта. Робота потребує корекції логічної структури. Обсяг роботи зменшений, відсутні усі необхідні додатки. Виконання та оформлення роботи не відповідає вимогам.
0 балів	Робота є плагіатом.

Рекомендована література:

1. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посібник / О. І. Власова. – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
2. Галузинський В., Євнух М. Основи педагогіки та психології вищої школи. – К.: Інтел, 1995. – 163 с.
3. Головінський І. Педагогічна психологія.- К.: Аконіт, 2003.- 288 с.
4. Дубравська Д. М. Основи психології : навч. посібник / Д. М. Дубравська. – Львів : Світ, 2001. – 580 с.
5. Загальна психологія. За ред. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2003
6. Копець Л. Психологія особистості. Навчальний посібник (2 вид.).- К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2008 р. – 464 с.
7. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посібник / П. А. М'ясоїд. – 2-е вид., доп. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
8. Панок В. Основи практичної психології : підручник / В. Панок, Т. Титаренко та ін. – К. : Либідь, 2003. – 536 с.
9. Партико Т. Б. Загальна психологія. Академічний курс / Т. Б. Партико. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008 р.
10. Русинка І. І. Психологія : навч. посібник / І. І. Русинка. – К. : Знання, 2007. – 367 с.
11. Семенова А. В. Основи психології і педагогіки : навч. посібник / А. В. Семенова, Р. С. Гурін, Т. Ю. Осипова. – К. : Знання, 2006. – 319 с.
12. Фридман Л. М., Кулагина И. Ю. Психологический справочник учителя.- Москва: Просвещение, 1991. – 288 с.

Додатки

Додаток 1. Титульний лист (виберіть за назвою для вашого курсу)

Львівський національний університет імені Івана Франка

_____ **факультет** (на якому Ви навчаєтесь)

Психологічна характеристика учня _____ класу, школи № _____

_____ (ПІБ учня)

Психологічна характеристика на _____ клас, школи № _____

або студентську групу _____ ЛНУ ім. Івана Франка (іншого ВНЗ)

Психологічний аналіз професійної компетентності викладача-практиканта

_____ (ПІБ студента)

Виконав студент (-ка)

4-го, 5-го курсу, групи _____

_____ факультету

_____ (ПІБ студента)

Перевірив керівник

практики від кафедри психології

_____ (ПІБ викладача)

Додаток 2. Орієнтовна схема спостереження за учнем

Параметри спостереження	Міра вияву якості					
	5	4	3	2	1	
Особистісні характеристики	Впевнений у власних силах					Ставиться до себе байдуже; не впевнений у правильності власних дій
	Знає власні переваги, вміє їх використовувати, не соромиться, коли його хвалять					Не знає власних переваг та не вміє їх використовувати, соромиться, коли його хвалять у присутності інших
Особливості емоційно-вольової сфери	Схильний до вияву емоцій.					Практично не виявляє власних емоцій.
	Врівноважений, спокійний. Здатний керувати своїми діями практично в усіх ситуаціях.					Неврівноважений. Схильний до імпульсивних дій.
Особливості діяльності та поведінки	Активний, одразу включається в роботу					Пасивний, не виявляє ініціативи.
	Організований, намагається спланувати власну діяльність					Хаотичний, дезорганізований, не доводить розпочату справу до кінця. Переключається з однієї справи на іншу
	Наполегливий у вирішенні складних навчальних завдань.					Не виявляє наполегливості у виконанні завдань, при найменших труднощах припиняє роботу.
Спілкування та взаємодія з оточуючими	Прагне спілкування, виявляє ініціативу, висуває пропозиції					Уникає спілкування, замкнутий. Не прагне долучатися до спільної розмови чи діяльності
	Самостійний, здатний до незалежного прийняття рішень					Потребує підтримки у прийнятті рішення та діях
	В конфліктних ситуаціях					В конфліктних ситуаціях

	намагається діяти спокійно, розважливо; схильний до співпраці					намагається в будь-який спосіб довести власну думку, не схильний до співпраці
Ставлення до ровесників	Прагне до домінування, виявляє власні переваги щодо інших, схильний "тиснути" на інших					Схильний підпорядковуватися лідеру, не виявляє лідерських якостей
	Товариський, толерантний					Схильний до виявів агресії
Ставлення до старших (наприклад, вчителів)	Виявляє повагу. Дослухається до думки старших.					Виявляє неповагу до старших.
	Дослухається до критики					Бурхливо реагує на критику, виявляє негативізм
Становище (статус) в класі (групі)	Популярний, має багато друзів, контактує практично з усіма однокласниками					Дещо ізольований; уникає контактів в класі
	Є авторитетом для однокласників. До його думки дослухаються.					Не користується авторитетом в класі.
Зовнішній вигляд	Охайний, чистий, доглянутий					Неохайний, одяг не завжди чистий, не слідкує за собою

Додаток 3. Схема аналізу пізнавальної сфери учня

Особливості пам'яті	здатний зберігати великий об'єм інформації	Обсяг 5 4 3 2 1	нездатний зберігати великий об'єм інформації
	мала кількість повторів, необхідних для запам'ятовування	Швидкість 5 4 3 2 1	велика кількість повторів, необхідних для запам'ятовування
	мала кількість помилок при відтворенні	Точність 5 4 3 2 1	велика кількість помилок при відтворенні
	спроможний в продовж тривалого часу зберігати сприйнятий матеріал	Тривалість 5 4 3 2 1	зберігає сприйнятий матеріал протягом нетривалого часу
Особливості мислення	вміє побачити і поставити нову проблему	Самостійність 5 4 3 2 1	працює лише з поставленими вчителем проблемами
	вміє змінювати початковий план розв'язання задачі	Гнучкість 5 4 3 2 1	розв'язує задачі за шаблоном, в процесі розв'язання не може переключитись на інший спосіб роботи
	невелика кількість часу, необхідна для розв'язання задачі	Швидкість 5 4 3 2 1	велика кількість часу необхідна для розв'язання задачі
	здатний створювати нові алгоритми, необхідні для розв'язання задачі	Творчість 5 4 3 2 1	нездатний створювати нові алгоритми, необхідні для розв'язання задачі, працює лише за зразком
	здатний проникати в суть явищ	Глибина 5 4 3 2 1	бачить лише ситуативні зв'язки, нездатний проникати в суть явищ
	здатний об'єктивно оцінювати себе, події, інших	Критичність 5 4 3 2 1	нездатний об'єктивно оцінювати себе, події, інших
Особливості уваги	здатний зосередитись на діяльності і предметі	Концентрація 5 4 3 2 1	нездатний зосередитись на діяльності і предметі
	здатний одночасно приділяти увагу кільком об'єктам	Розподіл 5 4 3 2 1	здатний приділяти увагу лише одному об'єкту
	висока тривалість зосередження на діяльності і предметі	Стійкість 5 4 3 2 1	низька тривалість зосередження на діяльності і предметі

Додаток 4. Орієнтовна схема спостереження за групою

<i>Характеристики групи</i>	<i>Параметри спостереження</i>	так	швидше так, ніж	ВІДПОВІСТЬ	ні, ніж	ні
		5	4	3	2	1
<i>Інтегративність</i> – міра єдності членів групи	Учні класу почувають себе єдиним колективом, спільнотою?					
<i>Мікроклімат</i> – комфортність перебування в групі, задоволеність нею	Переважає більшість учнів класу почувають себе в групі комфортно?					
<i>Референтність</i> – міра прийняття членами групи групових правил (норм)	Переважає більшість учнів класу приймає та виконує правила, встановлені групою?					
<i>Лідерство</i> – міра впливу певних членів групи на групу в цілому	Чи є в групі особи, котрі здатні впливати на рішення, що приймаються групою?					
	Чи є в групі особи, котрі відіграють головну роль в організації навчальної діяльності чи при вирішенні завдань, поставлених перед класом?					
	Чи є в групі особи, котрі ініціюють неформальне міжособистісне спілкування учнів класу?					
<i>Інтергрупова (між групова) активність</i> – міра впливу даної групи на інші групи	Чи має дана група вплив на інші групи?					
<i>Організованість</i> – реальна здатність групи до самоорганізації	Чи здатна група самостійно (без впливу класного керівника, вчителів чи батьків) організуватися для здійснення певної діяльності?					
<i>Спілкування в групі</i>	Чи здатна група досягти взаєморозуміння у проблемних ситуаціях?					
<i>Згуртованість групи</i>	Чи є у групі традиція спільних святкувань днів народжень, іменин чи інших свят?					
<i>Здатність до взаємодії</i>	Чи характерною для групи є співпраця між її членами?					
<i>Групова ідентифікація</i>	Чи ідентифікують члени групи себе з					

	нею («мій клас» , «моя група»)?					
<i>Відповідальність</i>	Чи відповідально ставляться до своїх обов'язків та завдань, що перед ними стоять?					
<i>Колективізм</i>	Чи ставлять члени групи групові інтереси вище особистих та протистоять усьому, що роз'єднує колектив?					
<i>Контактність</i>	Чи часто контактують між собою члени групи? Чи допомагають один одному, коли це потрібно?					
<i>Відкритість</i>	Чи спілкуються та співпрацюють члени групи з представниками інших груп?					
<i>Інформованість – ступінь поширення інформації між членами групи</i>	Чи володіють інформацією усі члени групи про події, які відбуваються у шкільному та позашкільному житті групи?					
<i>Цінності групи</i>	Здоров'я					
	Матеріально забезпечене життя (одяг, аксесуари)					
	Наявність хороших та вірних друзів					
	Пізнання (освіченість)					
	Розвиток (робота над собою)					
	Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)					
	Сімейні цінності					
	Краса природи й мистецтва					
	Творчість (можливість творчої діяльності)					
	Акуратність (охайність)					
	Вихованість (гарні манери)					
Життєрадісність (почуття гумору)						

Додаток 5. Схема аналізу професійної компетентності викладача-практиканта

1. Педагогічна діяльність викладача-практиканта			
Ставить розвиваючі та виховні задачі поруч з навчальними	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Ставить та реалізує головним чином навчальні задачі	
Володіє варіативною методикою, тобто вибором одного методичного рішення з декількох можливих	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Використовує одноманітні методичні рішення у навчанні	
Прагне і уміє аналізувати свій досвід	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Уникає самоаналізу за різних приводів	
2. Педагогічне спілкування викладача-практиканта			
Заздалегідь планує комунікативні задачі	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Задачі спілкування у ході заняття не планує, покладаючись на ситуації, що виникають стихійно	
Створює у класі атмосферу довіри, психологічної безпеки; студенти відкриті для спілкування та розвитку	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	У спілкуванні використовує жорсткі методи; виходить з незаперечного авторитету викладача; студенти напружені	
Виходить з цінності особистості кожного студента; поважає їх гідність, зорінтований на підтримку	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Студенти сприймаються як об'єкт, засіб, перешкода. Не диференціює власного спілкування, зорінтований на формальні оцінки.	
3. Особистість викладача-практиканта			
Має стійку професійно-педагогічну спрямованість	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Вважає, що ненадовго затримається на викладацькій діяльності	
Має позитивну Я-концепцію, спокійний та впевнений	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Постійно невпевнений у собі	
Працює творчо, застосовує оригінальні	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Працює головним чином за типовими методичними	

	прийоми		розробками
4.	<i>Навченість та научуваність студентів</i>		
	Ставить задачі формування в студентів уміння вчитися, заохочує їх активні навчальні дії та самоконтроль, організовує творчу діяльність студентів	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Задачі розвитку, уміння вчитися в студентів не ставить, дає завдання у готовому вигляді, організовуючи лише репродуктивну діяльність студентів
	Розвиває в студентів самостійність та ініціативу	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Самостійність та ініціативу студентів не заохочує
	Прагне намітити для окремих студентів індивідуальні програми	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Індивідуальний та диференційний підхід мінімальний
5.	<i>Психологічний аспект педагогічної діяльності</i>		
	Може уявити себе на місці студента, поглянути на проблему його очима	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Вважає недоцільним прагнення пояснювати проблему з точки зору студента
	Відверто та щиро виявляє свої думки та почуття у спілкуванні зі студентами	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Жорстко дотримується правил ролі викладача, зорієнтований на формальні ділові стосунки та підтримання власного авторитету.
	Динамічний та гнучкий у спілкуванні, звертає увагу на проблеми, що виникають, та прагне їх вирішити	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Негнучкий, не помічає конфліктів, що виникають, не здатний до їх конструктивного вирішення.